

režijo, igralce, glasbo in druge umetniške dosežke. Vsako leto se igralcu ali igralki podeli tudi Borštnikov prstan za življenjsko delo.

SNG Maribor je tudi najpomembnejše prizorišče za klasično glasbo.

Sezona 1974/75 šteje za prvo profesionalno sezono Lutkovnega gledališča Maribor, ki je bilo ustanovljeno z namenom redne produkcije in izvajanja lutkovnih predstav za otroke (in odrasle) tako v domači hiši kot tudi po vsej Sloveniji in v zamejstvu. V sezoni 2010/2011 je bilo odigranih 20 različnih produkcij (266 izvedb). Lutkovno gledališče Maribor organizira tudi Poletni lutkovni pristan, mednarodni lutkovni festival, ki se označuje kot »poln igrivosti in posluha«.

Kulturno prireditveni center Narodni dom Maribor je javni zavod, ustanovljen septembra 1992 s strani Mestne občine Maribor. Z delom so sprva začeli v poslopju zgodovinske mestne hiše Rotovž, kasneje pa so se preselili v prostore Narodnega doma iz leta 1899. V Narodnem domu je na voljo raznolika kulturna ponudba za vse starosti in okuse: klasični koncerti, sodobni glasbeni dogodki, gledališki program za otroke, mlade in odrasle, predvsem pa »lahkotna« oblika zabave (stand-up komedije in podobno). Narodni dom je tudi organizator Festivala Lent. Ta mednarodni multikulturni festival poteka na začetku poletja in ponuja koncerte džezovske, rokovske, klasične in etno glasbe, kantavtorske večere, predstave s področja govornega gledališča, lutkovnega gledališča in plesa, ustvarjalne delavnice za otroke itd.

TARTU

Hedi-Liis Toome

Zgodovina in splošne informacije

Tartu, ki leži v južnem delu Estonije, je s približno 100.000 prebivalci drugo največje mesto v državi.⁴ Univerza v Tartuju (s približno 20.000 študenti) je največja in najstarejša v Estoniji, v mestu pa je še nekaj drugih visokošolskih ustanov, zato je Tartu središče izobraževalnega življenja na državni ravni. Je tudi kulturni center južnega dela Estonije ter najpomembnejše regionalno mesto glede ponudbe storitev in trgovinske dejavnosti. V sloganu Tartuja, »Mesto dobrih misli«, se odraža prisotnost univerze in množice mladih, ki v mesto prinašajo nove ideje, pa tudi značaj samega mesta z mirnim in mladostnim življenjskim okoljem.

Tartu leži 187 km od glavnega mesta Talina ter 245 km od Rige, glavnega mesta Latvije. Največji estonski mesti se že od nekdaj radi zbadata. Prebivalcem Talina se zdi Tartu majhen in dolgočasen, prebivalci Tartuja pa menijo, da življenje v prestolnici preveč stresno.

⁴ Estonija ima 1,29 milijona prebivalcev. 450.000 jih živi v glavnem mestu Talinu.

Prve omembe Tartuja segajo v leto 1030, ko ga je osvojil Jaroslav Modri, vendar so mesto že leta 1061 ponovno osvojili lokalni prebivalci. Med 13. stoletjem in letom 1918 je bilo mesto pod upravo nemškega viteškega reda, poljskih kraljev, švedskih kraljev in ruskih carjev. V tako imenovanem »dobrem starem švedskem obdobju« v 17. stoletju je kralj Gustav II. Adolf leta 1632 ustanovil Univerzo v Tartuju, eno od najbolj znanih znamenitosti tega mesta. Med švedsko-rusko vojno se je univerza umaknila iz Tartuja in bila nekaj časa tudi zaprta, leta 1802 pa so jo ponovno odprli kot univerzo z nemškim učnim jezikom. Tartu je postal pomembno središče znanosti v času ruskega cesarstva, ko so zgradili nov observatorij pa tudi medicinsko kliniko, knjižnico in botanični vrt. Tartu so imenovali »Atene ob reki Emajõgi« (po reki, ki teče skozi mesto), saj je bil v 19. stoletju središče intelektualnega življenja v Estoniji.

Leta 1918 so razglasili Republiko Estonijo, ki je obstajala do leta 1940, ko jo je okupirala Rusija. Med sovjetsko okupacijo je bil Tartu zaprto mesto, saj je bilo na njegovem obrobju letališče z ruskimi bombniki, kar je med drugim zaviralo tudi razvoj mesta.

Središče Tartuja in reka Emajõgi. Fotografija: Jaak Nilson, uporabljeno z dovoljenjem.

Kulturna infrastruktura

Glavne kulturne organizacije v Tartuju so Estonski narodni muzej (Eesti rahva muuseum), koncertna dvorana Vanemuine (največja v južnem delu države), znanstveni center AHHA ter gledališče Vanemuine. Poleg tega so v mestu še drugi muzeji, nekaj gledaliških prizorišč, nočni klubi in diskoteke, bolj alternativni klubi za manjše koncerte v živo ter kinematografi tako za mainstreamovske kot umetniške filme.

Skoraj vsa kulturna prizorišča (pa tudi številne univerzitetne zgradbe in poslovni prostori) ter večina drugih objektov za preživljanje prostega časa – bari, gostilne, restavracije) se nahajajo v centru ali okoli njega, zato je na ulicah vedno živahno. Polne so kavarnic in barov, kjer se da podnevi kaj pojesti, zvečer pa iti na pijačo, vse to pa ustvarja živahno in mladostno podobo mesta.

Kot središče južnega dela države Tartu ponuja vse vrste kulturnih dejavnosti. V letih 2009/2010 so bili prebivalci okrožja Tartu najbolj dejavni obiskovalci gledališča, opere in baleta⁵ v vsej državi.

V preglednici je prikaz obiska kulturnih dejavnosti v Tartuju. Najbolj obiskana umetniška oblika je postal kino, in sicer zaradi dostopne cene vstopnic (povprečno 4,1 evra) ter raznolikosti filmskih žanrov (od hollywoodskih do evropskih umetniških filmov). Veliko število obiskovalcev imajo tudi muzeji, tudi zato, ker se v Tartuju nahaja Estonski narodni muzej, ki ga obiskujejo ljudje iz vse Estonije in turisti. O dogodkih na področju popularne umetnosti (koncerti popularne glasbe itd.) praktično ni podatkov.

Kulturna ponudba in povpraševanje v Tartuju leta 2011

Umetniške dejavnosti	Število ponudnikov	Obiski
Obiskovanje gledališča (profesionalnega in ljubiteljskega)	osem organizacij (deset prizorišč)	159.113**
Koncerti klasične glasbe	ena organizacija* (štiri prizorišča)	60.2
Muzeji	18	170.627
Galerije	štiri	46.756
Knjižnice	štiri	2.454.850 izposojenih knjig
Kinematografi	štiri organizacije (devet dvoran)	497.665

Opombe. * O koncertih popularne glasbe in drugih organizacijah, ki producirajo koncerte klasične glasbe, ni podatkov. ** Vključeni so le obiski profesionalnega gledališča.

Dober obisk dogodkov s področja visoke kulture lahko vidimo kot odraz dejstva, da je Tartu razmeroma mladostno mesto s številnimi študenti in intelektualci.

Gledališka infrastruktura

Tartu je zibelka estonskega gledališča, tako ljubiteljskega kot profesionalnega. Za rojstvo estonskega narodnega gledališča štejemo premiero dramskega dela *Saaremaa onupoeg* (Bratranec z otoka Saaremaa), prve drame, ki so jo estonski ljubiteljski igralci izvedli v estonskem jeziku. V Tartuju je bilo ustanovljeno tudi prvo profesionalno

⁵ Statistika Estonije, www.stat.ee, zadnjič obiskano februarja 2014.

gledališče v Estoniji – Vanemuine (1906). Tartu in Vanemuine sta zato vedno imela pomembno vlogo v estonskem gledališkem življenju. Med sovjetsko okupacijo je bilo gledališče Vanemuine edino v Sovjetski zvezi, ki je izvajalo tri gledališke tipe (govorjeno gledališče, glasbeno gledališče, ples), še vedno pa je v tem pogledu edino v Estoniji. Ob koncu šestdesetih let je bilo gledališče Vanemuine prostor gledaliških inovacij.

V Tartuju so tri profesionalna gledališča: 1) Vanemuine: kot že omenjeno, gre za edino gledališče v Estoniji, ki producira glasbeno, plesno in govorno gledališče; je najbolj subvencionirano gledališče za Narodno opero, ki ima sedež v Talinu in je edino narodno gledališče v Estoniji; 2) Novo gledališče v Tartuju (TNT): majhno zasebno projektno gledališče z lastnim prizoriščem, a brez stalnega ansambla; 3) Poletno gledališče ob reki Emajõgi (ESM): projektno gledališče brez zasedbe ali prizorišča, ki občasno producira večinoma poletne predstave na prostem. V Tartuju sta tudi dve ljubiteljski gledališči brez lastnega prizorišča. Subvencije večinoma prejemata od mestne občine, kandidirata pa za sredstva za projekte, s katerimi nato producirata predstave.

Mesto podpira tudi letni nacionalni gledališki festival DRAAMA, saj ta velja za enega od dogodkov, ki prispevajo k ustvarjanju podobe mesta. Država podpira gledališča na splošno, mestna občina pa subvencionira le lokalne gledališke dogodke, ki imajo za mesto neposredno tržno vrednost.

Gledališča v Tartuju imajo večinoma gostujoče režiserje – celo Vanemuine, ki ima stalne ansamble za tri gledališke tipe, a le dva uradna režiserja (oba za govorno gledališče). Gledališča med seboj sodelujejo, kar je mogoče tudi zato, ker Vanemuine, ki je v prevladujočem položaju, drugih ne obravnava kot konkurenco.

TYNESIDE

Natalie Querol

Tyneside leži v grofiji Tyne and Wear v severovzhodni Angliji. Sestavljajo ga štiri območja z lokalno upravo, ki mejijo na reko Tyne: Newcastle upon Tyne ter Severni Tyneside (North Tyneside) na severu in Gateshead ter Južni Tyneside (South Tyneside) na jugu. Tyneside ima (po podatkih popisa leta 2011) skupno 829.300 prebivalcev, kar predstavlja 80 odstotkov prebivalstva grofije Tyne and Wear. Tyneside smo v tej raziskavi obravnavali kot celoto, saj se njegova štiri urbana območja stikajo in predstavljajo eno samo somestje. Mesti Newcastle in Gateshead sta povezani z desetimi mostovi čez reko Tyne, od katerih jih osem stoji na nekaj več kot poldrugi kilometer dolgem rečnem odseku. Severni Tyneside in Južni Tyneside sta povezana s prometnim predorom, predorom za pešce in trajektom.